

Een gezond voedingsaanbod voor patiënt, personeel en bezoeker in Nederlandse ziekenhuizen

RESULTATEN EXPERTMEETING

Ziekenhuizen en zorginstellingen hebben een voorbeeld-functie in het aanbieden van gezonde voeding. Een gezonder voedingsaanbod in ziekenhuizen draagt bij aan herstel van patiënten, aan een gezonde werkomgeving voor het personeel en aan een gezondere keuze voor bezoekers. Het bewustzijn van de impact van voeding en leefstijl op gezondheid en ziekte neemt toe ^(1,2). En daarmee ook de behoefte aan voedingskennis bij zorgprofessionals en de noodzaak om deze kennis en vaardigheden in de medische praktijk en opleidingen van zorgprofessionals in te bedden ^(2,3). Tijd om het roer om te gooien en samen op weg te gaan naar een gezonder voedingsaanbod in de zorg. De Alliantie Voeding organiseerde 15 oktober 2019 de Expertmeeting “Voeding in Ziekenhuizen - naar een gezond aanbod voor patiënt, personeel en bezoeker”. Experts van 18 organisaties inventariseerden succesfactoren, aandachtspunten en best practices voor implementatie van een gezond voedingsaanbod in Nederlandse ziekenhuizen. Samen kwamen zij tot concrete handvatten en acties met betrekking tot: multidisciplinaire visie, bewustwording en draagvlak bij Raad van Bestuur én medewerkers.

Nationaal Preventie Akkoord

Ziekenhuizen zijn een belangrijke plek om voeding bespreekbaar te maken, in te zetten in de behandeling en om door te verwijzen. Alliantie Voeding in de Zorg is dan ook één van de ruim 70 partijen die het Nationaal Preventie Akkoord ondertekenden in 2018 ⁽⁴⁾. Via de deelakkoorden roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik wordt gewerkt aan een vitaler Nederland. Alliantie Voeding in de Zorg voert het project ‘Goede Zorg Proef Je’ uit in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Dit is gericht op de volgende ambities uit het akkoord:

- Een gezond voedingsaanbod voor patiënten, personeel en bezoekers in 50% van alle ziekenhuizen in 2025.
- Een gezond voedingsaanbod voor patiënten, personeel en bezoekers in alle ziekenhuizen (100%) in 2030.
- Een gezonder voedingsaanbod in andere typen zorginstellingen.
- Adresseren van een gezonde leefstijl en goede doorverwijzing door ziekenhuizen.
- Delen van ervaring en deskundigheid van vooroplopende ziekenhuizen.

Goede zorg proef je

Het project ‘Goede Zorg Proef Je’, uitgevoerd door de Alliantie Voeding in de Zorg in samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen, geeft vervolg en ondersteuning aan optimale voedingszorg in ziekenhuizen en draagt bij aan de realisatie van maatregelen in het Nationaal Preventie Akkoord. Hierbij wordt ingezet op een gezond voedingsaanbod, een gezonde eetomgeving voor patiënten, bezoekers en personeel en implementatie van voedingsadviezen in de zorg. Kennis en ervaring van Ziekenhuis Gelderse Vallei, het Voedingsziekenhuis, wordt ingezet en toepasbaar gemaakt voor brede uitrol.

Goede voedingsconcepten in ziekenhuizen: succesfactoren en aandachtspunten

Succesfactoren voor goede voedingszorg zijn onder meer het aanbieden van een onbeperkt aantal eetmomenten ingespeeld op de behoefte van de patiënt, gebruiksvriendelijke bestelprocedure, korte tijd tussen bestellen en serveren, veel menu-opties, aangepaste voeding voor speciale doelgroepen, multidisciplinaire afstemming en aandacht voor ondervoeding. Ook het monitoren van inname, reductie van voedselverspilling, het vrijmaken van budget voor voeding vanuit het management en het hanteren van richtlijnen voor de voedingswaarde per maaltijdmoment zijn aandachtspunten ⁽¹⁾.

Ziekenhuizen ervaren knelpunten bij het aanbieden van een gezonde voeding voor zowel patiënten, bezoekers als personeel. Uit de expertmeeting blijkt het ontwikkelen van een voedingsvisie en een multidisciplinair team van belang te zijn voor het slagen van een nieuw voedingsconcept.

Nu heeft voeding vaak nog geen prioriteit en veelal ontbreekt een voedingsvisie. Er is onvoldoende draagvlak bij zowel het bestuur als de medische staf en professionals hebben onvoldoende kennis, competenties, motivatie of interesse om een goed voedingsconcept uit te dragen. Vaak ontbreekt voeding als aandachtspunt in de multidisciplinaire samenwerking. Het is onduidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is en eigenaarschap ontbreekt. Daarnaast is er de vraag hoe je de opbrengsten van een goed voedingsconcept meet ten opzichte van de kosten. Tot slot ontbreekt veelal een aanbestedingseis met betrekking tot gezonde voeding voor cateraars. Contracten met een lange looptijd bemoeilijken verandering in voedingsaanbod of cateraars zijn onvoldoende in staat om te inspireren of te voldoen aan een gezond voedingsaanbod.

Aanbevelingen voedingsaanbod voor patiënten, bezoekers en personeel in ziekenhuizen

- 1. Ontwikkel een visie op preventie, voeding en het voedingsaanbod** in het ziekenhuis voor patiënten, bezoekers én personeel. Pak dit aan met een **multidisciplinaire stuurgroep** van bijvoorbeeld een diëtist, arts, verpleegkundige en facilitaire dienst. Vanuit deze visie kan **eigenaarschap** ontstaan: 'Wat betekent dit voor jou en je team?'
- 2. Creëer bewustzijn en draagvlak bij Raad van Bestuur o.a. door middel van het overbrengen van de voedingsvisie.** Aandacht voor voeding en preventie in de meerjaren strategie is belangrijk voor ziekenhuis brede realisatie van een gezond aanbod voor patiënten, personeel en bezoekers.
- 3. Creëer bewustwording en draagvlak bij medewerkers.** Ondersteun medewerkers in hun kennis over gezonde voeding en aanbod, draag bij aan hun verantwoordelijkheid voor een goede voedingsinname en biedt gezonde voeding aan voor de medewerkers. Dit draagt bij aan ambassadeurs in de organisatie.
- 4. Artsen** zijn zich bewust van hun voorbeeldfunctie en voelen zich verantwoordelijk voor het aanjagen en uitdragen van de voedingsvisie ⁽²⁾.
- 5. Diëtisten** hebben een belangrijk informerende, adviserende en verbindende rol bij diverse partijen zoals directie, facilitaire dienstverlening en professionals ten aanzien van gezonde voeding ziekenhuis breed ⁽⁶⁾.
- 6. Verleid patiënten, bezoekers en personeel.** Een aantrekkelijke presentatie en bijvoorbeeld een lagere prijs voor gezonde producten en eventueel prijsverhoging van minder gezonde producten.
- 7. Maak een kosten-batenanalyse.** Het is van belang om in kaart te brengen wat een gezond voedingsaanbod (voor patiënt, bezoeker en personeel) oplevert voor het ziekenhuis en de maatschappij. Bijvoorbeeld door het inventariseren van ervaringen van doorgevoerde nieuwe maaltijd-systemen.
- 8. Ontwikkel de standaardnorm.** Het ziekenhuis neemt een leidende rol in het formuleren van een aanbestedingseis en gaat pro actief het gesprek aan met de cateraar.

Best Practice: Het Voedingsziekenhuis

Ziekenhuis Gelderse Vallei is al 12.5 jaar koploper in goede voedingszorg. Voeding en Beweging vormen de bouwstenen van de zorg in het Voedingsziekenhuis. Met Wageningen University & Research wordt gezonde voeding, beweging, wetenschap en zorg samengebracht. Het unieke maaltijdconcept At Your Request® stimuleert gevarieerder, gezonder en lekkerder eten en drinken in het ziekenhuis ^(1,5). Patiënten bestellen op een zelfgekozen moment eten en drinken van een uitgebreide, verantwoorde menukaart. Naast het voedingsaanbod richt Ziekenhuis Gelderse Vallei zich op advies op maat, scholing, onderzoek en samenwerking in de keten.

Ziekenhuis
Gelderse
Vallei

Met elkaar aan de slag: Best Practices en acties

De deelnemers van de expertmeeting delen de best practices en acties m.b.t. het voedingsaanbod voor 1) patiënten, 2) bezoekers en 3) medewerkers.

De Nederlandse Vereniging van Diëtisten zet de rol van de diëtist ten aanzien van een gezond voedingsaanbod en gezondere eetomgeving meer op de kaart. Best practices van academische, topklinische en perifere ziekenhuizen worden ingezet om aan te jagen. De Stuurgroep Ondervoeding verspreidt kennis vanuit verschillende secties over o.a. Voedingsconcepten in ziekenhuizen en biedt toolkits aan voor ondervoeding. De Alliantie Voeding in de Zorg organiseert in 2020 voor revalidatieorganisaties een 2e seminar over Voeding in de Revalidatie.

Daarnaast wordt in het project Goede Zorg Proef Je vervolg en ondersteuning gegeven aan de opgehaalde succesfactoren, aandachtspunten en best practices van de expertmeeting.

Gebruik de kennis over goede voeding

Algemeen

- Hanteer de Richtlijnen Goede Voeding ⁽⁷⁾
- Gebruik de Schijf van Vijf ⁽⁸⁾
- Creëer een gezonde voedselomgeving door o.a. gezonde keuzes makkelijk te maken en een voedingsaanbod te bieden dat bestaat voor 80% uit betere keuzes ⁽⁹⁾.

Patiënten

- Heb aandacht voor de maaltijdservice
- Registreer voedingsinname
- Sluit het voedingsaanbod aan bij ziekte specifieke voedingsbehoeften ⁽¹⁾

Bezoekers en werknemers

- Hanteer de Richtlijn Gezondere Eetomgeving ⁽⁹⁾.
- Heb aandacht voor specifieke groepen zoals personeel werkzaam in nachtdiensten

eerlijk over eten
Voedingscentrum

stuurgroep
ondervoeding

NVD
Nederlandse Vereniging van Diëtisten

Wat is er om aan de slag te gaan met een gezond voedingsaanbod en een gezonde eetomgeving in jouw organisatie?

- Start met eerder genoemde aanbevelingen.
- Voor ziekenhuizen is er op 20 feb 2020 in Ede het 3e Landelijke Seminar Goede Voeding in de Zorg. Hier kun je kennis vergroten en worden best practices gedeeld. Zie www.alliantievoeding.nl
- Leden van de NVZ kunnen zich aanmelden bij het Kennisnet van de NVZ 'Preventie – goede voeding in ziekenhuizen'.
- Voor bestuurders van ziekenhuizen organiseert de NVZ in 2020 een bijeenkomst over voeding en preventie.
- Neem contact op met het Project Goede Zorg Proef Je om best practices te delen en vragen en ideeën te bespreken: info@alliantievoeding.nl
- Check de website van de Stuurgroep Ondervoeding voor informatie over Voedingsconcepten in ziekenhuizen en Ondervoeding ⁽¹⁾: www.stuurgroepondervoeding.nl

Alliantie Voeding in de Zorg

Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen
Ziekenhuis Gelderse Vallei

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport
Stuurgroep Ondervoeding

Voedingscentrum

Eten + Welzijn

Facility Management Nederland

Nederlandse Vereniging van Diëtisten

Nederlandse Federatie Universitaire centra

Erasmus MC

Vereniging Keukenmanagement Gezondheidszorg

Elisabeth-Tweesteden Ziekenhuis

Amsterdam UMC

Maasstad Ziekenhuis

Radboudumc

Rijnstate

Wageningen University & Research

*Tom van Loenhout, Menrike Menkveld, Gisette van Dam-Peters van Ton,
Anne Posthuma, Leonie Horne*

Corine Bakker, Hans Rebers

*Mirjam van 't Veld, Anja de Roder, Joyce Groeneveld, Coralie Azzouzi, Mirjam
Holverda, Titia Veldman*

Letteke Boot

Elke Naumann, Mireille Schager

Liesbeth Velema

Ivonne Pappot

Hans Topée

Wineke Remeijnse

Bibian van der Voorn

Eline Vermeulen

Maarten Soeters, Marieke van Maanen

Martine Staat

Marjo Peters

Fabian Bovenlander

Renate Winkels

Alliantie Voeding in de Zorg

De Alliantie Voeding is landelijk erkend als expertisecentrum van voeding in de zorg. Wetenschappelijke inzichten over voeding en bewegen maken we persoonlijk toepasbaar in preventie en zorg. Samen met overheden, bedrijven, zorgverzekeraars, zorgorganisaties en kennisinstellingen zetten we ons in voor gezondheidswinst. Zo bevorderen we gezondheid via transmurale voedingszorg.

Contactgegevens

Gisette van Dam-Peters van Ton

📧 petersvantong@zgv.nl

☎ 0318 435484

Blijf op de hoogte

NVZ Kennisnet

Projectpagina op

www.alliantievoeding.nl

📧 info@alliantievoeding.nl

📱 [@voedingindezorg](#)

Referenties

1. Voedingsconcepten in de Nederlandse ziekenhuizen. 2016. <http://www.stuurgroepondervoeding.nl/wp-content/uploads/2016/05/eindrapport-voedingsconcepten.pdf>
2. Barnard, ND. Ignorance of Nutrition Is No Longer Defensible. 2019. Journal American Medical Association - Internal Medicine.
3. J. Crowley, L. Ball & G.J. Hiddink. Nutrition in medical education: a systematic review. Lancet Planet Health 2019; 3 e379-89.
4. Nationaal Preventieakkoord Een gezonder Nederland. 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/nieuws/2018/11/23/nationaal-preventieakkoord-verbetert-gezondheid-van-alle-nederlanders>
5. AS. Doorduyn, Y. van Gameren, E. Vasse & N. de Roos. At Your Request® room service dining improves patient satisfaction, maintains nutritional status, and offers opportunities to improve intake. Clinical Nutrition 2015; 1174-1180.
6. Nederlandse Vereniging van Diëtisten. <https://www.nvdietist.nl/>
7. Gezondheidsraad. Richtlijnen Goede Voeding. 2015. <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2015/11/04/richtlijnen-goede-voeding-2015>
8. Het Voedingscentrum. De Schijf van Vijf. <https://www.voedingscentrum.nl/nl/gezond-eten-met-de-schijf-van-vijf.aspx>
9. Het Voedingscentrum. De Richtlijn Gezondere Eetomgevingen. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezonde-eetomgeving/de-richtlijn-gezondere-eetomgevingen.aspx>

In samenwerking met:

Ondersteund door:

